

BDU
1919

BAKİ UNİVERSİTETİNİN
XƏVƏRLƏRİ

ВЕСТНИК

БАКИНСКОГО УНИВЕРСИТЕТА

NEWS

OF BAKU UNIVERSITY

ISSN 1609-0586

SOSIAL-SİYASİ
elmlər seriyası

серия
СОЦИАЛЬНО-ПОЛИТИЧЕСКИХ НАУК

series of
SOCIAL-POLITICAL SCIENCES

1

2019

UOT 342.721

**MƏLUMATLARIN PORTABİLLİYİ HÜQUQU AVROPA İTTİFAQININ
QANUNVERİCİLİYİ PERSPEKTİVİNDƏN**

A.G.POLADOV
Bakı Dövlət Universiteti
araz.poladov1@gmail.com

Məqalənin əsas məqsədi Fərdi Məlumatların Mühafizəsinin Ümumi Regulasıyanın (General Data Protection Regulation) 20-ci maddəsi ilə ərsəyə gəlmiş "məlumatların portabilliyi hüququnun" əsaslarını və həyata keçirilmə şərtlərini analiz etməkdir. Müasir cəmiyyətdə informasiya texnologiyalarının sürətli inkişafı, fərdi məlumatların yeni texnologiyalar vasitəsilə toplanılması və işlənilməsi, fərdi məlumatların regional və beynəlxalq səviyyədə qorunmasını zəruri edir. Fərdi məlumatların toplanılmasının, işlənilməsinin və istifadəsinin qanunun tələblərinə cavab verməyini təmin etmək üçün subyektlərə bir sıra hüquqlar, məsələn, fərdi məlumatlara düzəlişlərin edilməsi və fərdi məlumatların işlənilməsinə etiraz etmək, o cümlədən məlumatların portabilliyi kimi hüquqlar verilmişdir.

Açar sözlər: Fərdi məlumatların mühafizəsi, fərdi məlumatlar, fərdi məlumat subyektləri, məlumatların portabilliyi hüququ, portabillik.

İnformasiya əsri olan XXI əsrdə şəxsi (fərdi - bu məqalədə "fərdi məlumatlar" və "şəxsi məlumatlar" anlayışlarından eyni mənada istifadə edilmişdir) məlumatların dəyəri günün-gündən artır. Hal-hazırda internetdə milyonlarla insanın hər gün istifadə etdiyi və ilk baxışdan heç bir ödəniş tələb etməyən pulsuz veb-saytlar, xidmətlər və portallar fəaliyyət göstərir. Bu portallardan istifadə ödənişsiz görünə bilər, əslində belə deyil. Bu cür veb-saytlarda və portallarda göstərilən "ödənişsiz" xidmətlər qarşılığında istifadəçilər öz məlumatlarını xidmət provayderlərinə ötürürlər. Bu cür məlumatlar isə öz növbəsində, toplanmış fərdi məlumatlardan külli miqdarda gəlir əldə edən korporasiyalara satılır [1]. Lakin bu, şəxsi məlumatların toplanılmasının, işlənilməsinin və saxlanılmasının tək yolu deyil. Gündəlik həyatda gördüyümüz işlər, məsələn, onlayn alış-veriş, həkim qəbulunda olma, sadə elektron qeydiyyat formalarının doldurulması insanların öz məlumatlarını digər şəxslərə ötürməsinə ehtiva edir. Bir çox hallarda isə bu cür şəxsi məlumatlar məlumat sahibinin razılığı və ya ümumiyyətlə, xəbəri belə olmadan tamamilə aidiyyəti olmayan korporasiyaların əlinə keçir və işlənilir [2].

Bəs fərdi məlumatların sahib olduğu şəxs öz məlumatlarından sui-istifadənin qarşısını necə ala bilər? Öz məlumatlarına münasibətdə subyektlərin ("subyekt" və ya "fərdi məlumat subyekti" dedikdə fərdi (şəxsi) məlumatların aid olduğu və ya

onların sahibi olan şəxs başa düşülür) hansı hüquqları var? Bu sualın cavabı fərdi məlumatların mühafizə rejimini təsbit edən qanunvericilik aktlarının və müəyyən hüquqi mexanizmlərinin olmasıdır. Fərdi məlumatların qorunması barədə qanunvericilik normaları ("privacy laws" və ya "data protection laws") bu cür sui-istifadənin qarşısının alınması və informasiya texnologiyaların inkişafının neqativ effektlərindən qorunmaq üçün qəbul olunur [3-4].

Fərdi məlumatların qorunması Avropa İttifaqında 95/46/EC sayılı, 1995-ci il tarixli "Fərdi məlumatların işlənilməsi və sərbəst dövriyyəsi zamanı şəxslərin hüquqlarının qorunması" Direktivinin [4] (bundan sonra "Direktiv") qəbul olunmasından sonra tam olaraq harmonizasiya olunmuşdur. Buna baxmayaraq, Direktiv fərdi məlumatların mühafizəsi üçün hazırkı dövrün tələblərinə və təhlükələrinə tam cavab vermir. Belə ki, Avropa İttifaqının keçmiş Ədliyyə Komissarı Viviane Reding-in öz bəyanatında bildirdiyi kimi, bu Direktiv qəbul olunan zaman "Avropa İttifaqının əhalisinin yalnız 1%-i internetdən istifadə edirdi" və Facebook, Google, Amazon kimi nəhəng korporasiyalar mövcud belə deyildi [5]. Bu səbəbdən, demək olar ki, insan həyatının bütün sahələrinin rəqəmsallaşdırıldığı bir əsrdə, bu Direktivi "antik" hesab etmək olar [6].

Qeyd olunan səbəblərdən, Avropa Komissiyası 2012-ci ilin yanvar ayında 1995-ci il Direktivinin yenilənməsi və müasir tələblərə uyğunlaşdırılması məqsədilə qanunvericiliyə bir sıra dəyişikliklər təşəbbüsünü irəli sürdü. Təklif olunan islahatlar paketinin əsas məqsədi Avropa İttifaqında "rəqəmsal əsrin" tələblərinə cavab verən ümumi standartların qəbul edilməsi və Rəqəmsal Vahid Bazarda (*Digital Single Market*) istehlakçıların və sahibkarlıq subyektlərinin hüquqlarının daha yüksək səviyyədə təmin edilməsi idi.

Bu islahatların nəticəsi olaraq 14 aprel 2016-cı il tarixdə Fərdi Məlumatların Qorunması Reqlyasiyası (*General Data Protection Regulation*) [7] qəbul edildi. Direktivdən fərqli olaraq, Reqlyasiya Avropa İttifaqının üzv dövlətlərin qanunvericiliyinə daxil edilmə (inkorporasiya və ya transpozisiya) zərurəti olmadan, birbaşa hüquqi qüvvəyə malik olan bir hüquqi sənəddir. Bu Reqlyasiya şəxslərə öz fərdi məlumatlarına münasibətdə daha geniş hüquqlar verir, sahibkarlıq subyektləri və korporasiyaların bu sahədə olan öhdəliklərini daha da genişləndirir, habelə fərdi məlumatların qorunması orqanlarının (*Data Protection Authorities*) rolunu daha da gücləndirir.

Direktivin müəyyən etdiyi hüquqlardan əlavə, Reqlyasiya, *inter alia*, iki yeni hüquq təsbit edir. Bu hüquqlar Unudulmaq Hüququ (*the Right to be Forgotten*) [7-17] və Məlumatların Portabilliyi Hüququdur (*the Right to Data Portability*) [7-20]. Hazırkı məqalə məlumatların portabilliyi hüququnun anlayışının, tətbiq olunma şərtlərinin və hüquqi əsaslarının detallı analizini aparır.

Rəqəmsal əsrdə, istənilən internet istifadəçisi internetdən istifadə zamanı öz məlumatlarını xidmət provayderlərinə ötürür. Bu cür məlumatlar xidmət provayderləri tərəfindən toplanılır və nəticədə istifadəçi haqqında çox geniş məlumat bazası yaranır. Məsələn, elektron poçt istifadəçilərinin göndərdiyi və qəbul etdiyi bütün emailər, kontaktların siyahısı onun məlumat bazasını təşkil edir. Sosial şəbə-

kələrdə istifadəçilərin əlavə etdiyi bütün şəkillər, postlar (paylaşmalar), dostların siyahısı və sair məlumatlar həmin istifadəçinin məlumat profilini təşkil edir. Bu cür məlumatların illər ərzində toplanılması, məlumatların geniş həcmi istifadəçilərin bir xidmət provayderindən digərinə keçməyini çətinləşdirir. Məsələn, fərz edək ki, son bir neçə il ərzində Dropbox proqramından istifadə edən bir şəxs bu proqramın istifadəsinin çətinliyindən narazıdır. Yeni yaradılmış Google Docs proqram təminatının funksiyalarının daha geniş olmasından əlavə, istifadəsi də çox sadə və rahatdır. Buna baxmayaraq, Dropbox istifadəçisi yeni proqramdan istifadə etməkdə maraqlı deyil, çünki illər boyu Dropboxda saxladığı və topladığı məlumatları Google Docs-a ötürməyə həddən çox vaxt və enerji sərf etməlidir.

Yeni ərsəyə gəlmiş məlumatların portabilliyi hüququ məhz bu cür məlumatların bir provayderdən digər provayderə ötürülməsi ilə bağlı çətinlikləri aradan qaldırır. Portabillik dedikdə, hər hansı bir proqram təminatının bir hesablaşma məşinından digərinə asanlıqla daşına və ya ötürülə bilməsi başa düşülür [8]. Reqlyasiyanın 20-ci maddəsi ilə təsbit edilmiş "məlumatların portabilliyi hüququ" istifadəçilərə öz məlumatlarını operatorlardan əldə etmək və bir operatorndan digərinə ötürmək imkanı verir. Məsələn, Gmail istifadəçisi öz bütün emailərini, kontaktlarının siyahısını, Gmail hesabında saxladığı sənədləri və bütün digər məlumatları öz yeni Yahoo hesabına ötürməyi Gmail-dən tələb edə bilər.

Fərdi məlumatların mühafizəsi sahəsində qanunvericilik aktlarının əsas məqsədlərindən biri də Avropa İttifaqı səviyyəsində fərdi məlumatların sərbəst axınına təmin etmək və operatorlara fərdi məlumatların transsərhəd ötürülməsində iştirak imkanı yaratmaqdır [9]. Məlumatların portabilliyi hüququ, öz növbəsində, operatorlar arasında sağlam rəqabətin təmin olunmasında vacib bir alət kimi çıxış edir [10 - 3].

Məlumatların portabilliyi hüququ bazar qüsurlarının (*market imperfections*) aradan qaldırılmasında və fərdi məlumatların sərbəst axınının təmin edilməsində çox zəruri bir element kimi çıxış edir. Belə ki, ideal bazarın və rəqabətin ən mühüm şərtlərindən biri "bir istehsalçının və ya xidmət göstərən mallarının və ya xidmətlərinin əvəz edilə bilmə imkanını" [11]. Normal halda heç bir sahibkarlıq subyekti (operator) istifadəçisinə məxsus məlumatları öz rəqibinə ötürmür, belə ki, bu, "müşərinin" itirilməsi demək olar. Yeni yaranmış hüquq isə istənilən istifadəçiyə öz məlumatlarını bir xidmət göstərən subyektdən əldə edib digərinə ötürmək və ya birbaşa digər subyektə ötürməyi tələb etmək səlahiyyəti verir. Bu, fərdi məlumatların sərbəst axınına təmin etmək və sahibkarlıq subyektləri arasında rəqabətə təkan vermək üçün geniş zəmin yaradır.

Bu yeni yaranmış hüququn vəd etdiyi müsbət dəyişikliklərə baxmayaraq, hüququn tətbiqi zamanı bir sıra suallar ortaya çıxır. Məlumatların məxsus olduğu şəxs istənilən halda onun məlumatlarının digər operatora ötürülməsini tələb edə bilərmi? Bu məlumatların içində digər üçüncü şəxslərə dair məlumat (məsələn, telefon nömrəsi, ünvan, fotosəkillər) və ya bir operatorun kommersiya sirri və ya əqli mülkiyyət hüquqları varsa, bu cür məlumatlar digər operatora ötürülə bilərmi? Bu suallara cavab tapmaq üçün məlumatların portabilliyi hüququnun qanuni əsaslarına nəzər salmaq lazımdır.

Hüquqi əsaslar. Requlyasiyanın 20-ci maddəsinin I hissəsinə müvafiq olaraq, "Fərdi məlumat subyektinin ona aid olan və özünün operatora təqdim etdiyi fərdi məlumatları strukturlu, ümumişlək və hesablama məşını tərəfindən oxuna bilən formada **almaq** və bu məlumatları birinci operator tərəfindən heç bir maneçilik törədilmədən digər operatora **ötürmək** hüququ vardır ..." [7 - 20(1)].

Konseptual olaraq, Requlyasiyanın 20-ci bəndi fərdi məlumat subyektinə iki hüquq – "məlumatı almaq" və "məlumatı ötürmək" hüquqları verir. "Məlumatı almaq" hüququ fərdi məlumat subyektinə öz fərdi məlumatlarını operatorlardan əldə etmək hüququ verir, bir şərtlə ki, subyekt bu məlumatları operatora "strukturlu, ümumişlək, hesablama məşını tərəfindən oxuna bilən və ötürülə bilən formada" [7 - preambula 68] təqdim etmiş olsun. Bu format Direktivin təsbit etdiyi "fərdi məlumatları əldə etmək hüququ (right of access)" [4 - 12] üçün müəyyən edilmiş formata oxşardır. Buna baxmayaraq, məlumatların portabilliyi hüququ fərdi məlumatları əldə etmək hüququnun gücləndirilmiş formasıdır. Belə ki, "fərdi məlumatları əldə etmək" hüququnun həyata keçirilməsi zamanı məlumatlar "ümumişlək formada" [7 - 15 (3)] təqdim edilirdisə, məlumatların portabilliyi hüququ operator üzərinə məlumatları "strukturlu, ümumişlək, hesablama məşını tərəfindən oxuna bilən və ötürülə bilən formada" [7 - preambula 68] təqdim etmək öhdəliyi qoyur.

"Məlumatı ötürmək" hüququ subyektlərə öz məlumatlarını heç bir maneə olmadan digər operatora köçürmək hüququ verir [7 - 20 (1), preambula 68]. Məlumatı əldə etmək və məlumatı ötürmək hüquqlarından əlavə, Requlyasiya fərdi məlumat subyektlərinə onlara məxsus məlumatların birbaşa digər operatorlara ötürülməsi barədə operatora müraziət etmək hüququnu müəyyən edir [7 - 20 (2)].

Məlumatların portabilliyi hüququ yalnız avtomatlaşdırılmış qaydada (yəni, kompyuter və ya digər hesablama məşınları tərəfindən) işlənən fərdi məlumatlara şamil olunur [7 - 20 (1)(b)]. 29-cu Maddə İşçi Qrupun (bundan sonra "**İşçi Qrup**") Məlumatların Portabilliyi haqqında Təlimatlarında qeyd edildiyi kimi, məlumatların portabilliyi hüququ yalnız avtomatlaşdırılmış qaydada işlənən məlumatlara şamil olunur, bu isə bu hüququn kağız daşıyıcılarda saxlanılan məlumatlara münasibətdə həyata keçirilməsini istisna edir [10 - 9].

Hüququn həyata keçirilməsi əsasları

Məlum olduğu kimi, fərdi məlumatlar haqqında qanunvericilik (həm qüvvədən düşmüş Direktiv, həm də Requlyasiya) fərdi məlumatların operatorlar tərəfindən işlənilməsi üçün bir neçə əsas müəyyən edir [7 - 6]. Bu əsaslara, *inter alia*, fərdi məlumat subyektinin razılığı, müqavilə öhdəliklərinin həyata keçirilməsi, operatorun qanundan irəli gələn öhdəlikləri, ictimai və dövlət maraqları və digər əsaslar daxildir [7 - 6 (1)].

Məlumatların portabilliyi hüququ yalnız iki əsasla işlənilmiş məlumatlara münasibətdə həyata keçirilə bilər: birincisi, fərdi məlumat subyektinin razılığı; ikincisi, müqavilə öhdəliklərinin həyata keçirilməsi. Subyekt razılığı dedikdə, fərdi məlumat subyektinin "azad, spesifik, məlumatlı (*informed*) və dəqiq" iradə ifadəsi başa düşülür [7 - 4 (11)].

Misal 1: Telegram proqramının istifadəçisi öz hesabında (account) olan məlu-

matları (yazışmaları, audio faylları, fotosəkilləri) öz Whatsapp hesabına köçürmək istəyir. Onun məlumatları öz razılığı əsasında toplandığı və saxlandığından fərdi məlumatların digər xidmət provayderinə (Whatsapp-a) ötürülməsi mümkündür.

Misal 2: İşəgötürənin öz işçisinin sosial sığorta ödənişləri, vergi məsələləri ilə bağlı məlumatların toplanması və saxlanması işçinin razılığı əsasında deyil, işəgötürənin (bu halda operator) qanundan irəli gələn öhdəlikləri əsasında həyata keçirilir. Belə olan halda işçi sığorta ödənişləri və vergi məsələləri ilə bağlı məlumatları hər hansı bir kredit reyestrinə və ya banka ötürməyi işəgötürəndən tələb edə bilməz.

Məlumatların portabilliyi hüququnun həyata keçirilməsinin yalnız iki əsasla mümkünlüyü bu hüququn məhdudlaşdırılmasına və sui-istifadə hallarına zəmin yarama bilər. Məsələn, hər hansı bir operator fərdi məlumatın işlənilməsi üçün digər bir əsası (məsələn, qanundan irəli gələn öhdəliyi) əsas götürərək bu hüququn həyata keçirilməsinin qarşısını ala bilər. Buna baxmayaraq, operatorlar bu cür öhdəliyin mövcud olmasının sübut etmə yükünü daşıyırlar (*burden of proof*) [12].

Requlyasiyanın 20(3)-cü maddəsinə müvafiq olaraq, məlumatların portabilliyi hüququ fərdi məlumatların ictimai maraqlar naminə və ya operatorun hakimiyyət səlahiyyətlərini həyata keçirdiyi zaman emalı (işlənilməsi) və ya bu hüququn həyata keçirilməsinin digər şəxslərin hüquq və azadlıqlarına ziyan vurduğu hallarda tətbiq olunmur [7 - 20 (4)].

Requlyasiya portabillik hüququnun həyata keçirilməsinin mümkün olması üçün bir neçə şərt müəyyən etmişdir. Birincisi, məlumatların portativliyi hüququ yalnız fərdi məlumat subyektinə "**aid olan**" və "**özünün operatora təqdim etdiyi**" məlumatları əhatə edir [7 - 20(1)]. Anonimləşdirilmiş məlumatlar, yəni fərdi məlumat subyektinə bütünlüklə bağlı itirilmiş məlumatlar portabillik hüququnun tətbiqini istisna edir [10 - 9]. Bundan fərqli olaraq, portabillik hüququ psevdonimləşdirilmiş (psevdonimləşdirmə dedikdə fərdi məlumat subyektlərini identifikasiya (eyniləşdirmə) etmək imkanı verən məlumatların həmin fərdi məlumatlardan ayrılması başa düşülür) məlumatlara tətbiq oluna bilər [13 - 36].

Fərdi məlumat subyektlərinə aid olan məlumatlar daxilində digər üçüncü şəxslərə aid olan məlumatların mövcudluğu bir qədər çəşnəlik yaradır. Buna baxmayaraq, İşçi Qrup öz təlimatlarında bildirmişdir ki, telefon danışqları, şəxsi yazışmalar, səsli mesajlar, VoIP yazıları üçüncü şəxslərə aid olan məlumatın olub-olmamasından asılı olmayaraq, hər hansı bir subyektə aid məlumat kimi qiymətləndirilməli və həmin subyektin portabillik sorğusu əsasında ona və ya digər operatora ötürülməlidir. [10 - 9]

Buna baxmayaraq, üçüncü şəxslərə aid məlumatları ehtiva edən fərdi məlumatlar portabillik sorğusu əsasında digər operatora ötürülsə, həmin operator bu cür məlumatları heç bir halda işləməməlidir, çünki bu, üçüncü şəxslərin mənafeyinə ziyan vura bilər [10 - 9]. Daha dəqiq desək, yeni operatorun fərdi məlumat subyektinin məlumatlarını işləməyə subyekt razılığı olsa da, üçüncü şəxslərin məlumatlarının işlənilməsinə subyekt razılığı mövcud olmayacaqdır. İşçi Qrupun təlimatlarına görə isə, yeni operator üçüncü şəxslərə aid məlumatları hər hansı bir digər əsasla, məsələn, qanundan irəli gələn öhdəliyin həyata keçirilməsi ilə bağlı iş-

ləyə bilər [10 – 11]. İşçi Qrupun tövsiyəsinə müvafiq olaraq, üçüncü şəxslərin məlumatları ilə bağlı riskləri azaltmaq məqsədilə, operatorlar öz aralarında xüsusi mexanizmlər hazırlamalıdır. Bu mexanizmlər fərdi məlumat subyektlərinə yalnız öz məlumatlarını əldə etmək və ötürmək imkanı yaratmalı, digər üçüncü şəxslərə aid məlumatları isə bu məlumatlardan ayırılmalıdır [10 – 12].

İkincisi, məlumatların portabilliyi hüququnun tətbiq oluna bilməsi üçün məlumatlar fərdi məlumat subyektlərinin özləri tərəfindən təqdim edilməlidir [7 – 20 (1)]. İşçi Qrupun təlimatına əsasən, subyektin onlayn formalar vasitəsilə təqdim etdiyi poçt ünvanları, istifadəçi adı, yaş, təvəllüd və digər məlumatlardan əlavə, fərdi məlumat subyektinin izlənilməsindən əmələ gələn məlumatlar, yəni veb-saytdan və ya axtarış portallarından istifadə zamanı generasiya olunan məlumatlar fərdi məlumat subyektləri tərəfindən verilmiş məlumat kimi təfsir edilməlidir. Digər tərəfdən, bu cür məlumatların müxtəlif proqramlar və alqoritmlər vasitəsilə işlənilməsindən törəyən məlumatlar fərdi məlumat subyekti tərəfindən təqdim edilmiş məlumat kimi qiymətləndirilməməlidir [10 – 9].

Misal 3: Hər hansı bir internet istifadəçisi Google axtarış portalında müxtəlif axtarış sorğuları verir. Həmin sorğular, yəni istifadəçinin axtardığı məlumatlar (bu cür məlumatlar adətən “çiy”(raw) məlumatlar adlandırılır) fərdi məlumat subyekti tərəfindən təqdim edilmiş məlumat kimi qiymətləndirilməlidir. Bu cür çiy məlumatlar Google şirkətinin müxtəlif proqramları və alqoritmləri vasitəsilə işlənilir və nəticədə istifadəçinin maraq dairəsi, həyat tərz, məşğuliyyəti haqqında məlumatlar generasiya olunur. Bu generasiya olunmuş məlumatlar vasitəsilə Google istifadəçi qarşısına çıxardığı reklamları tənzimləyir. Məsələn, müntəzəm olaraq futbol ilə bağlı axtarış verən şəxsin qarşısına futbol ayaqqabularının və formalarının reklamı çıxır. Alqoritm vasitəsilə alınmış bu məlumatlar “subyekti tərəfindən təqdim edilmiş məlumatlar” dairəsindən kənarıdır.

Əlavə olaraq, İşçi Qrupun fikrincə, “fərdi məlumat subyekti tərəfindən təqdim edilən məlumatlar” məhdud kontekstdə təfsir edilməlidir. Belə ki, operatorun proqram təminatı, müxtəlif analizlər və ya alqoritmlər nəticəsində əldə olunan məlumatlar istisna edilməlidir [10 - 10]. Bu cür məhdud təfsir, yəni subyektlərin yalnız “çiy” (işlənilməmiş) məlumatları tələb edə bilməsi fərdi məlumat subyektlərinin operatorlardan tələb edəcəyi məlumatların dairəsini məhdudlaşdırır. Nəticə etibarilə, məlumatların portabilliyi hüququnun ilk baxışdan görüldüyü qədər geniş olmadığı qənaətinə gəlmək olar. Misal olaraq, evdə yaşayan sakinlərin hərəkət alqoritmını müəyyən edən və bu sistem vasitəsilə evdə istiliyi optimallaşdırmaqla enerjinin qənaət edilməsinə xidmət edən Nest termostatının [14] topladığı “çiy” məlumatların ötürülməsi mümkün olsa da, alqoritmlər vasitəsilə generasiya olunmuş məlumatların ötürülməsi məlumatların portabilliyi hüququnun təbii təbiətinə ziddir [14].

Bu cür məhdud təfsir, yəni operatorlardan əldə edilə biləcək məlumatlar dairəsinin məhdudluğu məlumatların portabilliyi hüququnun yaradılması zamanı nəzərdə tutulan funksiyalara, *inter alia*, istehlakçılara müxtəlif xidmət provayderləri tərəfindən göstərilən xidmətləri müqayisə etmək və özləri üçün daha məqbul qərar qəbul etmək funksiyasına ziddir. Belə ki, alqoritmlə işlənilmiş və generasiya olun-

muş məlumatların deyil, yalnız “çiy” məlumatların ötürülməsi zamanı istehlakçıların (istifadəçilərin) yuxarıda qeyd edilmiş məqsədə çatması mümkün görünür.

Digər tərəfdən, alqoritmlər vasitəsilə generasiya olunmuş məlumatların bir operatorundan digərinə ötürülməsi operatorların özləri üçün müəyyən problemlər yarada bilər. Belə ki, bu cür xüsusi alqoritmlər kommersiya sirri sayıla və ya əqli mülkiyyət hüquqlarının obyektinə ola bilər. Digər sözlə, bu cür xüsusi alqoritmlərin digər operatorlara ötürülməsi həmin proqram təminatını və ya alqoritm hazırlamış operatorun qanuni mənafeyinə və sahibkarlıq maraqlarına ciddi ziyan vura bilər. Beləliklə, operatorların sahibkarlıq maraqları və fərdi məlumat subyektlərinin maraqları arasında tarazlığı saxlamaq kifayət qədər mürəkkəb məsələdir.

Requlyasiya ilə təsbit edilmiş məlumatların portabilliyi hüququnun tətbiq edilməsi praktikada çoxsaylı İT mütəxəssislərinin və hüquqşünasların birgə səylərini tələb edir. Buna baxmayaraq, ən azı nəzəri olaraq, məlumatların portabilliyi hüququ bazarda sahibkarlıq subyektləri arasında sağlam rəqabətin gücləndirilməsi ilə yanaşı, fərdi məlumat subyektləri üçün də bir sıra müsbət dəyişikliklər vəd edir. Birincisi, bu hüquq şirkətlər və korporasiyalar tərəfindən toplanılan məlumatların aşkarlığını təmin edir. İkincisi, istifadəçilər öz məlumatlarını analiz edə və daha yaxşı xidmətlərdən istifadə edə bilərlər. Üçüncüsü, bu hüquq istifadəçilərə heç bir maneə olmadan öz xidmət provayderlərini dəyişmək və məlumatları bir provayderdən digərinə ötürülmək imkanı verir.

Yekun olaraq, Requlyasiya, portabillik sorğularının açıq-aşkar əsassız və həddən artıq olduğu hallar istisna olmaqla, operatorlara məlumatların portabilliyi hüququnun həyata keçirilməsi üçün hər hansı bir ödəniş tələb etməyi qadağan edir [7 – 12(5)]. Bundan əlavə, Requlyasiya bir sıra hallarda operatorlara portabillik sorğularından imtina etmək hüququ verir. Bu hallara portabillik sorğusu vermiş şəxslərin identifikasiya edilməsinin mümkün olmadığı [7 – 12(2)] və ya portabillik sorğusunun açıq-aşkar əsassız və həddən artıq olduğu hallar aiddir [7 – 12(5)(b)].

ƏDƏBİYYAT

1. Stacy-Ann Elvy, 'Paying for Privacy and the Personal Data Economy' 117 Columbia Law Review Association, Inc. (2017) <<http://www.jstor.org/stable/44392955>> accessed 7 February 2019.
2. Data Protection (Privacyinternational.org) <<https://www.privacyinternational.org/node/44>> accessed 22 January 2019.
3. Lee A Bygrave, *Data Protection Law* (Kluwer Law International 2002).
4. Council Directive 95/46/EC of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data (1995) OJ L281/31 (Data Protection Directive).
5. Viviane Reding, 'Outdoing Huxley: Forging a High Level of Data Protection for Europe in the Brave New Digital World', Speech at Digital Enlightenment Forum, 18 June 2012 http://europa.eu/rapid/press-release_SPEECH-12.htm accessed 2 December 2017 464_en. accessed 2 February 2019.
6. Mira Burri and Rahel Schär, (2016). The Reform of the EU Data Protection Framework: Outlining Key Changes And Assessing Their Fitness For A Data-Driven Economy 6 Journal of Information Policy <<http://www.jstor.org/stable/10.5325/jinfopoli.6.2016.0479>> accessed 7 February 2019.
7. Council Regulation (EU) 2016/679 of 27 April 2016 on the protection of natural persons with

- regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC [2016] OJ L119/1 (General Data Protection Regulation).
8. <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/portability>.
 9. Orla Lynskey. *The Foundations Of EU Data Protection Law* (Oxford University Press 2015).
 10. Article 29 Data Protection Working Party, *Guidelines on the right to data portability*, (As last Revised and adopted on 5 April 2017).
 11. Gerard Debreu. *Theory of Value: An Axiomatic Analysis of Economic Equilibrium*, Yale University Press, New Haven CT (September 10, 1972).
 12. *'Data Protection in Europe- Academics Are Taking a Position'* 29 Elsevier: Computer Law & Security Review (2013) 181
<<https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S026736491300037X>> accessed 2 February 2019.
 13. Handbook on European Data Protection Law (Publication Office of the European Union 2014).
 14. 'Nest Learning Thermostat - Install & Explore' (Nest, 2018) <<https://nest.com/thermostats/nest-learningthermostat/tech-specs/>> accessed 5 February 2019

ПРАВО НА ПОРТАБЕЛЬНОСТЬ ИНФОРМАЦИИ В АСПЕКТЕ ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВА ЕС

А.Г.ПОЛАДОВ

РЕЗЮМЕ

Интенсивное распространение информационных технологий в наши дни, а также сбор и обработка персональных данных с использованием новых технологий делают необходимым обеспечение защиты персональных данных на международном и региональном уровнях. Для обеспечения защиты персональных данных субъектам данных предоставляются различные права, в частности, право на доступ, право на исправление неправильных данных и право на обжалование. Основная цель данной статьи - проанализировать право на портатбельность информации, сформировавшееся на основе принятого Общего Регламента по защите Данных ЕС.

Ключевые слова: защита персональных данных, персональные данные, субъект данных, право на портатбельность, портатбельность.

THE RIGHT TO DATA PORTABILITY FROM THE EU PERSPECTIVE

A.G.POLADOV

SUMMARY

Intensive dissemination of information technologies nowadays, as well as the collection and processing of personal data using new technologies make it necessary to ensure the protection of personal data at the international and regional levels. To ensure the protection of personal data, data subjects are granted various rights, such as the right of access, the right to correct incorrect data and the right to appeal. The main purpose of this article is to analyze the right to portability of information as a right formed on the basis of the adopted General Regulation on data Protection of the EU.

Keywords: Data protection; personal data; data subject; right to data portability; portability.